

Vaje za tekoče branje

Izobraževalni
center

Kako lahko odrasli spodbujamo tekoče branje
pri otrocih v prvem triletju osnovne šole

Center Janeza Levca Ljubljana

Vaje za tekoče branje

Kako lahko odrasli spodbujamo tekoče branje pri otrocih v prvem triletju osnovne šole

Avtorica Mateja Demšar

Fotografije Sabina Pšeničnik, Peter Novoselec

Ilustracija Roman Ražman

Strokovni pregled Tereza Žerdin, dr. Branka D. Jurišić

Jezikovni pregled Ksenija Pečnik

Urednik Peter Novoselec

Prelom Roman Ražman

Izdal in založil Izobraževalni center Pika, Center Janeza Levca Ljubljana

Zanju dr. Matej Rovšek

Ljubljana, 2016

Knjižico je sofinancirala Mestna občina Ljubljana

www.centerjanezalevca.si | www.icpika.si

Uvod

Branje vadimo vse življenje. Verjetno ste odrasli opazili, da ste tudi sami postali boljši bralci, ko ste začeli otrokom glasno brati, in upam, da jim še vedno berete za zabavo ali umirjanje pred spanjem. Branje je ena ključnih dejavnosti v prvih letih osnovne šole. Otroci so zelo zadovoljni, če znajo dobro brati, in dobro branje jim olajša marsikatero šolsko dejavnost.

Prva stopnja pri branju, ki jo otrok usvoji, je **dekodiranje**. To pomeni, da mora znati pravilno prebrati zapisano črko, nato besedo in poved. Mlajši otroci lažje dekodirajo besede, ki so jih večkrat slišali in jih razumejo, doseči pa želimo, da pravilno preberejo katero koli besedo. To naj bi naredili avtomatično, zlahkoto, brez posebnega truda. Šele ko usvojijo to stopnjo branja, lahko razmišljajo o vsebini besedila, in šele takrat lahko pri njih razvijamo drugo stopnjo, tj. **branje z razumevanjem**.

V skupini enako starih otrok lahko opazimo, da otroci dosegajo različne ravni branja. Nekateri otroci berejo počasi in vso energijo vlagajo v dekodiranje, drugi berejo hitro. Oboji delajo napake. Počasnejši zato, ker imajo veliko dela s prepoznavanjem zapisa in niso prepričani, ali bodo pravilno prebrali, hitrejši zato, ker vnaprej ugibajo besede, da bi čim prej končali z branjem. Imamo pa tudi učence, ki že berejo z razumevanjem. Priporočam, naj prav vsi učenci berejo vsak dan. Če že dobro berejo in znajo razložiti, kaj so prebrali, naj berejo tiho, občasno pa tudi glasno. Tisti, ki so pri branju negotovi in se med branjem motijo, pa naj vsak dan berejo glasno ob pomoči in podpori odraslih.

Ta knjižica je namenjena vam, odraslim, da boste lažje poiskali način, s katerim boste otroku pomagali pri razvijanju tekočega branja. Ne glede na metodo, ki jo boste

uporabili, pa priporočam, da si za branje izberete tisti čas dneva, ko se tako vi sami kot tudi otrok lahko umirite, popolnoma posvetite besedilu in si skupni čas naredite prijeten. Še bolj kot izbrana metoda bo k boljšemu branju otroka pripomoglo njegovo spoznanje, da lahko uspešno prebere besedilo, da boste pohvalili njegov trud in uspeh, čeprav neznamenat, in da bo vajin skupni čas dovolj prijeten, da se mu naslednji dan ne boste želeli izogniti. Ob zaključku vsake vaje povejte otroku, kaj je tisto, kar je pri branju naredil dobro, da v njem vzbudite občutek zadovoljstva.

Naj vam bo ta knjižica v pomoč, če boste vaje izvajali tako, kot so zapisane, ali pa čisto po svoje. Želim vam le, da boste našli pravi način, ki bo otroku pomagal, da bo pri branju vsak dan uspešnejši.

Drobni triki

- Če se otrok med branjem zmoti, ga opozorite tako, da napačno prebrano besedo pokažete s prstom. Prst umaknete šele potem, ko otrok besedo prebere pravilno. Napake ne komentirate.
- Teže berljive besede otroku pomagata prebrati tako, da besedo preberete skupaj z njim. Otrokom je všeč, če jim besedo v pomoč zašepetate.
- Povejte otroku, kaj vam je bilo pri branju všeč, in ga pohvalite, ker se je potrudil, da je do konca opravil nalogo.
- Spodbujajte otroka, da med branjem s prstom sledi besedilu. Namesto prsta lahko uporabi tudi kakšen drug pripomoček, npr. ravnilo, trak, svinčnik.
- »Posodite« otroku svoj prst. Otrok naj kaže pod besedilom, vi nad njim, z leve ali desne, da besedo ali del besede omejite.
- Za branje uporabite različna besedila (odvisno od otrokove zmožnosti): preprosta in zahtevna, kratka in dolga, zanimiva in nezanimiva, šolska in poljudna, besedila, ki jih izbere otrok, in besedila, ki jih določijo odrasli.
- Otrok naj ima možnost izbire in odločanja o tem, kaj in koliko bo prebral.
- Količine branja ne določajte s časom (npr. bral boš 10 minut), pač pa s številom vrstic ali dolžino zgodbe (npr. prebral boš do sem).
- Občasno zvočno posnemite otrokovo branje. Otrok naj posluša posnetek in ga komentira.
- Pogovorite se z otrokom o besedilu, ki ga je prebral. Vprašajte ga: kaj, kdo, kje, kam, kdaj, kako, koliko, kakšen, zakaj ... in mu pomagajte oblikovati odgovore.

- Dajte otroku možnost, da vas sam spomni na branje. Naj to postane dejavnost, ki jo vključi v vsakodnevni urnik. Za to ga še posebej pohvalite.
- Pogovarjajte se o pomenu besed, tudi tistih, ki naj bi jih otrok že poznal.
- Pri vsaki vaji otroku povejte, kaj je naredil dobro.
- Če ima otrok z branjem in voljo do branja težave, sedite poleg njega. Tako se bo otrok hitreje lotil dela.
- Vaje so učinkovitejše, če jih izvajamo večkrat in krajši čas. Če otrok potrebuje več vaje, je bolje, da kratko vajo ponovite večkrat na dan, kot pa da izvedete eno daljšo. Najbolje je vajo zaključiti takrat, ko jo otrok še uspešno izvaja.

Vaje

Vlečenje glasov

(če otrok bere z naporom, ker ne more tekoče povezati glasov)

Otrok se najprej nauči prebrati črko tako, da poleg glasu izgovori še polglasnik – glas izgovori kratko in trdo, osnovnemu glasu doda še polglasnik. Polglasnik se sliši tako, kot se otrok oglasi takrat, ko ne ve, kaj bi odgovoril, ali ko izusti zvok, ki pomeni vprašanje »Kaj?«. To ga lahko ovira pri branju, saj bere na silo, trdo in z veliko napora. Laže mu je, ko dobi občutek, da črko lahko prebere tudi brez posebnega truda in lomljenja jezika – da jo tudi v besedi lahko izgovori razvlečeno in mehko, brez dodanih glasov.

To dosežete tako, da ga naučite izgovarjati glasove (brati črke) brez polglasnika. Rečete mu, naj črke zapoje (a, e, i, o, u), zamrmra (m, n), zasika (s, š, z, ž, c, č), zapiha (f, h, l, v, p), zaropota (r) ali drugače oponaša znane glasove živali ali predmetov (kača – s, motor – r, komar – z, bodi tiho – š). So glasovi, ki jih je težko izgovoriti brez polglasnika (b, d, j, k, t). Otroka spodbudite, naj si sam izmisli, kako bi jih izgovoril, ne da bi se slišal polglasnik. Ne skrbite, če bo pri tem imel težave, saj bo boljši občutek za izgovarjavo dobil takoj, ko bo znal povleči večino preostalih glasov.

Branje nesmiselnih zlogov

(če otrok besede črkuje)

Na listke napišite zloge (BA, ZU, LI, KE in podobno). Na mizo položite enega izmed listkov. Ko ga otrok pravilno prebere, dajte listek na kupček, ki ga poimenujete »kupček s pravilno prebranimi zlogi«. Tako storite z vsemi naslednjimi zlogi, ki jih otrok pravilno prebere. Vse nepravilno prebrane listke odlagajte na drug kupček in zloge s tega kupčka naj otrok prebere še enkrat. To ponavljajte toliko časa, dokler niso vsi listki na kupčku s pravilno prebranimi zlogi. Na koncu z otrokom uživajte v tem, ko štejeta, koliko listkov mu je uspelo pravilno prebrati.

Otroci se zloge s samoglasnikom praviloma hitro naučijo brati. Več težav imajo z branjem soglasniških zlogov (ST, GR, NJ, KL in podobno), zato jim take zloge dodate potem, ko so uspešni pri branju zlogov s samoglasniki. Branje težjih zlogov vadite enako kot zloge s samoglasniki.

Ko otrok obvlada vajo z enim listkom, nalogo otežite. Na mizo položite dva listka – enega ob drugega. Nastane beseda, ki lahko kaj pomeni ali pa ne pomeni ničesar, vendar jo je treba pravilno prebrati tako, kot je napisana. Listka, ki ju otrok pravilno prebere, dajte na kupček s pravilno prebranimi besedami in nadaljujte z vajo. Nalogo znova otežite tako, da sestavljate besede s tremi listki. In tako naprej. Otroci imajo to vajo radi in z veseljem berejo tudi rekordno dolge besede.

Vajo lahko izvedete tudi tako, da iz časopisa izrežete naslove. Besede razrežete za vsakim samoglasnikom (a, e, i, o, u). Premešate jih in jih tako kot listke z zlogi enega za drugim naključno položite na sredino mize, otrok pa jih glasno bere. Z otrokom se lahko zabavate tudi tako, da iz zlogov poskusite sestaviti besede, ki imajo nek pomen. Koliko besed lahko otrok sestavi? Ali lahko sestavi kakšno poved?

Sočasno branje

(če otrok bere počasi in z napakami)

Pred branjem naj otrok določi število vrstic, ki jih boste pri tej vaji prebrali. Povejte mu, da boste to besedilo prebrali trikrat.

Prvo branje: določeno besedilo najprej glasno prebere odrasli. Med branjem s prstom sledi besedilu, ki ga bere. Otrok pri tem to besedilo tiho bere.

Drugo branje: odrasli isto besedilo znova bere glasno, s prstom sledi besedilu, ki ga bere. Otrok gleda v besedilo in polglasno izgovarja besede, ki jih kaže in bere odrasli. Dobro je, če hkrati z odraslim besedilu s prstom sledi tudi otrok.

Tretje branje: otrok glasno bere. Med branjem s prstom sledi besedilu, ki ga bere. Odrasli gleda v besedilo in tiho izgovarja besede, ki jih bere otrok.

Ko opazite napredek pri branju, postopno povečujte število vrstic. To vajo izvajajte toliko časa, dokler je otrok pri branju negotov in naredi veliko napak.

Branje za nastop

(če otrok bere počasi in z napakami)

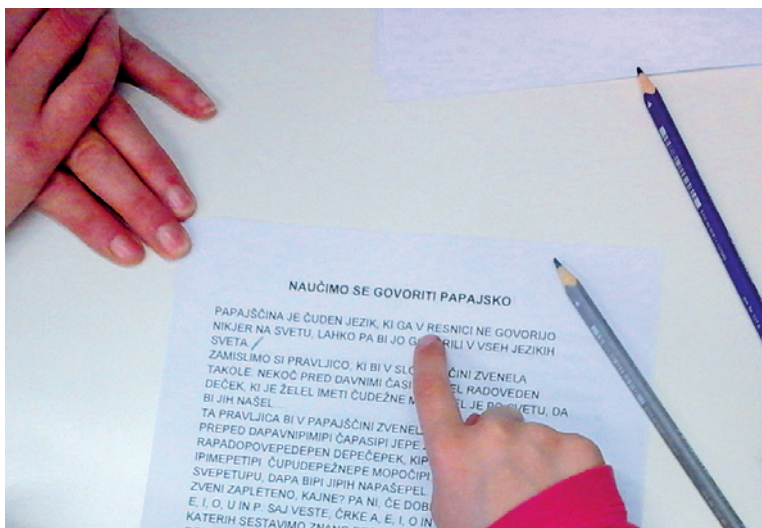
Otrok besedilo bere sam in s pomočjo odraslega toliko časa, dokler ga ne prebere gladko. Nato pred odraslim to besedilo samostojno prebere na glas, kot bi nastopal v predstavi. Pri otroku, ki ima več težav z branjem, je dovolj, če se na ta način sprva nauči prebrati po tri povedi. Ko otrok postane uspešnejši, povečajte obseg besedila.

Branje s pomočjo

(če otrok ne želi brati)

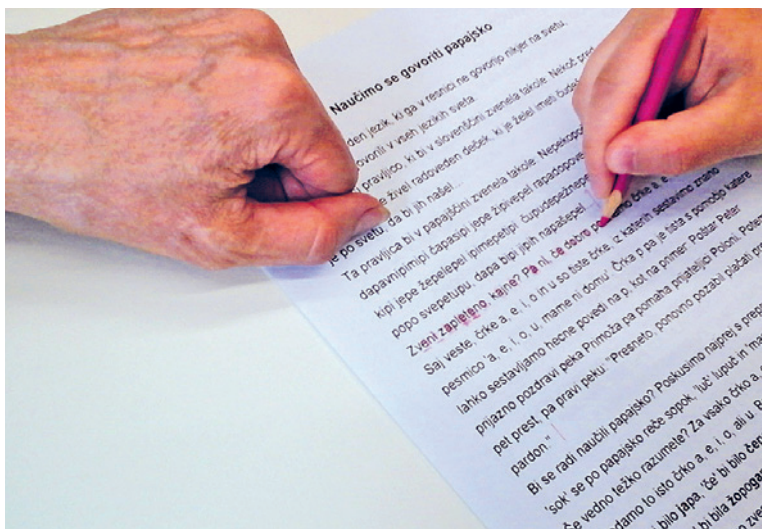
Če je otrok pri branju negotov ali noče brati, ga lahko spodbudite z navodilom: »Ti preberi kratke oz. lahke besede, jaz bom pa dolge oz. težke.« Otroku naročite, naj vam besedo, ki se mu zdi težka, med branjem pokaže s prstom. Nato se pri branju besedila izmenjujeta: ko je na vrsti lahka beseda, jo prebere otrok, ko je na vrsti težka beseda, jo preberete vi. Otrok naj besedo, ki jo preberete vi, glasno ponovi. Pri vsakem branju štejete besede, ki jih je prebral otrok. Lahko jih tudi podčrtate. Pri vsakem naslednjem branju bo takih besed več.

Barvanje samoglasnikov

(če otrok izpušča ali/in dodaja črke, spreminja konec besed in bere z veliko napora)

Otrok naj v besedilu najprej pobarva vse samoglasnike (a, e, i, o, u). Namesto barvanja lahko za vsakim samoglasnikom nariše navpično črto. Šele nato začne glasno brati. Če še vedno hiti in spreminja besede, mu recite, naj se po vsaki pobarvani črki malo ustavi oz. odpočije (po potrebi kratko vdihne) in šele nato nadaljuje z branjem. Lahko se zgodi, da med branjem opazi, da je kakšno črko pozabil pobarvati. V tem primeru ga pohvalite, ker je to opazil, in spodbudite, naj bere naprej.

Poglej besedo

(če si otrok izmišlja posamezne besede ali konce besed)

Otroci se pri branju pogosto zmotijo, ker prehitro preberejo besedo. Take bralce spodbujajte k počasnejšemu, bolj premišljenemu branju. Otrok naj besedo najprej tiho pogleda (po potrebi kratko vdihne) in šele nato glasno prebere. Če se pri branju zmoti, s prstom pokažite na napačno prebrano besedo in ne odmaknite prsta, dokler besede ne prebere pravilno. Tako bo otrok kmalu ugotovil, da hitro in nenatančno branje traja mnogo dlje kot počasnejše in bolj premišljeno.

Napačno prebrano besedo lahko označite (podčrtate, obkrožite, po-barvate ipd.), in ko otrok napako popravi, besedo obkljukate. Otroci radi vidijo, da je število napak pri vsakem branju manjše, zato lahko zapisujete število napak, in število napak, ki jih je otrok med branjem sam popravil ter rezultate primerjate med seboj.

Vprašalnik za spremljanje napredka

V razpredelnici je nekaj vprašanj, ki se nanašajo na bralne navade in spretnosti, ki jih otrok potrebuje za uspešno razvijanje branja. Odgovorite z DA ali NE. Napredek preverjajte tako, da vsak mesec znova odgovorite na vprašanja. Želimo vam čim več odgovorov DA.

Datum:			
Ali otrok prebere vse črke brez napake?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali otrok bere vsak dan?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali imate določen čas dneva, ki ga posvetite branju?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali otrok bere v miru, tako da ga med branjem nihče ne moti?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali se otrok sam spomni, da mora brati?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali otrok začne brati brez odpora?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali otrok sam pove, kaj bi rad bral?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali otrok bere tudi, če ne sedite poleg njega?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali je otrok pri branju vztrajen?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali otroka po vsakem branju pohvalite?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali se otroku zdi pomembno, da bere?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali otrok rad bere?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali se otrok pri branju zmoti?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali opazite, da otrok lažje bere?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali se vam zdi, da otrok bolje bere?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali otrok vpraša, kaj pomenijo besede, ki jih ne razume?	DA NE	DA NE	DA NE
Ali vam otrok pove, kaj je prebral?	DA NE	DA NE	DA NE

» Dobro branje (branje z razumevanjem, hitro in tekoče) **je podlaga za učenje** vseh učnih predmetov.

» Za avtomatizacijo branja **je nujna vaja, vaja**. Brez vaje se nobena spretnost (tudi branje ima značilnosti spretnosti) ne avtomatizira. Res pa je, da nekateri za avtomatizacijo branja, ki naj bi bila cilj prvega triletja, potrebujejo več vaje in drugi manj, pa tudi to, da nekateri potrebujejo dalj časa in jim avtomatizacija v prvih treh letih še ne uspe, posebej če imajo težave prav na tem področju.

» Branje je v začetnih razredih osnovne šole **vsakodnevna naloga**, četudi učiteljica tega ne naroči.

Iz recenzije Tereze Žerdin

Literatura

Osnovne zamisli za vaje so povzete po:
Žerdin, T. 2015. Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja: kako jih odkrivamo in odpravljamo. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Društvo Bravo.
Hasbrouck, J. Developing Fluent Readers:
<http://www.readingrockets.org/article/developing-fluent-readers> (17. 1. 2016).